

Temanotat

Pakistan: Forhold for kristne



Cathedral Church of Resurrection, Lahore (foto: Wikipedia Commons).



Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Pakistan: Forhold for kristne**

SUMMARY

Christians, as well as Shias, Ahmadis, Hindus and members of other religious minorities, have been exposed to religiously motivated sectarian violence by militant groups and fundamentalist elements in Pakistan, including murder and other serious human rights violations. The groups and persons responsible for the violence are operating with impunity and the general attitude towards Christians seems to grow more hostile year by year.

Criminal provisions, particularly the blasphemy laws, are used by militant organizations and/or members of the Sunni majority against Christians, often to settle land and business disputes. On average per year, fewer than ten cases involving Christians are prosecuted under the country's blasphemy laws.

SAMMENDRAG

Militante grupper og fundamentalistiske elementer utsetter kristne, men også shiamuslimer, ahmadiyaer, hinduer og medlemmer av andre religiøse minoriteter, for religiøst motivert sekterisk vold - herunder mord og andre alvorlige menneskerettighetsbrudd. Gruppene og personene som er ansvarlig for volden opererer med stor grad av straffefrihet, og den generelle holdningen overfor kristne ser ut å stadig bli mer fiendtlig.

Straffebestemmelser, og særlig blasfemiloven, brukes av militante grupper og/eller medlemmer av sunni-majoriteten mot den kristne minoriteten, ofte som ledd i en konflikt om jord eller andre verdier. Det reises i snitt færre enn ti saker årlig der kristne tiltales etter blasfemilovgivningen.

INNHOOLD

1. Innledning	5
1.1 Generell situasjon	5
1.1.1 Holdningsendring på 1980-tallet	6
2. Bakgrunn	7
2.1 Demografiske forhold.....	7
2.2 En lavstatusgruppe; diskriminert, trakassert og svakt organisert	7
2.3 Kristnes boområder preges av slum.....	8
3. Bruk av rettsapparatet mot kristne.....	9
3.1 Straffebestemmelser brukt mot kristne og andre religiøse minoriteter	9
3.1.1 Blasfemibestemmelsene: Skjerpning og sikring av prosedyrer	9
3.1.2 Urettmessige rettsprosesser	10
3.1.3 Anmeldelser og rettssaker	11
3.2 Rettspraksis.....	12
3.2.1 Anmeldelser – myndighetenes holdninger.....	12
3.2.2 Tiltaler.....	13
3.2.3 Rettslig behandling i første instans – domstolenes uavhengighet	13
3.2.4 Fengsel og kausjon.....	13
3.2.5 Dommer.....	14
3.2.6 Fullmektiger	14
3.3 Bevegelsesfrihet for blasfemianklagede	14
4. Andre menneskerettighetsbrudd som rammer kristne	15
4.1 Sekterisk vold: kristne og shiaer mest utsatt.....	15
4.2 Tvangskonverteringer / -ekteskap	18
4.3 Verifisering av konkrete saker med lokale organisasjoner	19
5. Konvertering.....	19
6. Referanser.....	21

1. INNLEDNING

Dette temanotatet tar for seg forhold for kristne i Pakistan, kontrastert med eksempler fra situasjonen for andre religiøse minoriteter i landet. Det bygger på skriftlig kildemateriale og samtaler gjennomført under flere reiser Landinfo har gjennomført til Pakistan, senest i november 2012.

På siste reise ble spørsmål om religiøse minoriteter drøftet med både lokale aktivister og representanter for uavhengige lokale og internasjonale organisasjoner, blant andre journalist og analytiker Dr. Ayesha Siddiqi, høyesterettsadvokat Hina Jilani, Jinnah Institute, United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR), Centre for Legal Aid Assistance & Settlement (CLAAS)¹, Human Rights Commission of Pakistan (HRCP) og en sentral menneskerettighetsaktivist. Delegasjonen møtte ikke særskilte representanter for noen av minoritetene.

1.1 GENERELL SITUASJON

Pakistan er en islamsk republikk, og grunnloven slår fast at religiøs praktisering er ”subject to law, public order, and morality”, samtidig stadfester grunnlovens § 20 et prinsipp om religionsfrihet og retten til bevaring og etablering av religiøse institusjoner, uavhengig av religion. Grunnlovens § 19 garanterer ytringsfrihet, samtidig som den innskrenker denne friheten ved forbud mot kritikk av islam, de væpnede styrker, domstolsvesenet og Pakistans bilaterale forhold til andre land.

Flere lovbestemmelser undergraver det grunnlovsfestede prinsipp om trosfrihet, spesielt bestemmelsene knyttet til religion i straffelovens fra § 295-298.

The Ministry of Religious Affairs, som har ansvaret for å sikre de religiøse minoritetene i Pakistan praktisk religionsfrihet, presenterer seg selv ved et vers fra Koranen hvor hovedessensen er at islam er den eneste religion som er akseptert av Gud (Qaiser 2004). Det hersker bred enighet blant samtalepartnerne i Islamabad om at de generelle betingelsene for religionsutøvelse for alle minoritetene i Pakistan reflekteres i departementets valg av slagord. Verken grunnlovsfestede rettigheter til religionsutøvelse, et eget departement for religiøse minoriteter (Ministry for Minorities’ Affairs) eller tilslutning til ulike internasjonale konvensjoner som International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) og Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT), synes å ha hatt noen betydning for omfanget av rettighetsbrudd mot de religiøse minoritetsgruppene.

Vold og overgrep mot grupper som identifiseres som minoriteter har svært sjelden sitt utspring i religionen, men har antagelig sammenheng med at ulikheter i sosial, politisk og økonomisk status ofte korrelerer med religion. Omfanget av rapporter om religiøst motivert diskriminering, trakassering, vold og drap har vært høyt gjennom mange år, og alle samtalepartnere er enige om at den generelle utviklingen går i feil retning. Sekterisme i form av angrep på minoritetsmedlemmer, religiøse symbol, monumenter og samlingssteder skjer i alle landets provinser, og har de seneste årene

¹ CLAAS er en organisasjon som blant annet yter juridisk bistand, beskytter og relokaliserte personer som rammes av grunnløse tiltaler eller religiøs vold.

resultert i flere hundre drepte. Grupper med sekterisk agenda utsetter jevnlig representanter for minoritetene for trakassering og vold.

En sentral samtalepartner understreker at statlige institusjoner ved støtte til religiøs ekstremisme – indirekte – har bidratt til å fostre en negativ holdning til minoriteter. Flere av samtalepartnerne mener at myndighetene bevisst unnlater å stille de private aktørene som står bak alvorlige voldshandlinger og drap til ansvar, både lokale mullaer og illegale sunniorganisasjoner går fri. En sentral menneskerettighetsaktivist mener at sterke grupperinger målbevisst arbeider for å gjøre Pakistan til en ren sunnimuslimsk stat. Hina Jilani hevder at landets politiske ledelse verken har politisk mot eller styrke til å stå opp mot disse gruppene, ei heller mot hæren og etterretningen, som i mange henseende samarbeider med de ulovlige gruppene. Ifølge Jilani er tilhengere av zoroastrianismen jaget bort fra Pakistan, og hun hevder at andelen av både den kristne og hinduistiske befolkningen er på retur som følge av migrasjon, hovedsakelig til India.

Sekteriske grupper som Lashkar-I-Jhangvi (LIJ), Laskhar-e-Tayeba og Jaish-ul-Islam har hatt relativt fritt spillerom i enkelte områder, og det hersker i realiteten straffefrihet for sekterisk vold. Lashkar-e-Jangvi, som antagelig står bak de fleste av flere hundre drap av shiaer i Quetta i Balochistan i løpet av de seneste år, hevdes å stå i nær kontakt med og å bli aktivt brukt av miljøer innenfor etterretningen og sikkerhetsapparatet (samtale Islamabad november 2012).

Hva gjelder alvorlig vold mot representanter for religiøse minoriteter, står den omfangsrike volden mot shiaene i Balochistan i en særstilling. I underkant av 1000 shiaer (de aller fleste av dem hazaraer) er med stor grad av sannsynlighet drept i perioden fra 2001 til 2012. I den samme perioden har det vært hele 24 tilfeller av massedrap og 131 målrettede angrep (Saleem 2012). I perioden fra februar 2008 til mai 2012 skal det ifølge HRCP ha blitt drept 550 shiamuslimer (HRCP 2012a, s. 10). Tall fra UNHCR (2012, s. 7) antyder at 275 shiaer er drept i Balochistan siden 2008. Så langt er ingen stilt til ansvar.

1.1.1 Holdningsendring på 1980-tallet

Landinfos samtalepartnere i november 2012 betonte sterk at det skjedde en klimaendring under Zia Ul-Haq. Minoritetenes situasjon har siden 1980-tallet vært preget av manglende rettsikkerhet, ansvarsfraskrivelse og maktmisbruk fra myndighetene, samt diskriminering, overgrep og voldsutøvelse fra private aktører. Under Ul-Haq ble flere lovverk markant ”islamisert” og skjerpet. Asad Butt i HRCP uttaler seg slik:

There was no such issue prior to the 1980s, but when General Zia-ul-Haq came into power he Islamized everything and mixed religion and politics (Shams 2013).

Ifølge Centre for Legal Aid Assistance & Settlement (CLAAS) foreligger det få rapporter om trakassering, fengsling og drap av kristne før 1985. I hele perioden etter endringene av blasfemibestemmelsene, har det hvert år blitt registrert omfattende og alvorlige overgrep mot kristne, herunder utenomrettslige henrettelser, voldtekter, tvangsgifte og tvangskonverteringer, samt angrep på kristnes og kristne menigheters eiendom.

2. BAKGRUNN

2.1 DEMOGRAFISKE FORHOLD

Det foreligger ikke solid informasjon om hvor stor den kristne befolkningen i Pakistan er, og offisielle tall er basert på folketellingen i 1998. Ulike kilder antyder at 1-3 % av befolkningen er kristne. CLAAS ga i samtale med Landinfo i 2007 uttrykk for at myndighetene gir uriktig informasjon om antallet kristne og hevdet at det var ca. 2,5 millioner kristne bare i Lahore og 4 millioner totalt i Pakistan. Ifølge CLAAS reduserte myndighetene de offisielle tallene over den kristne befolkningen med nær 40 % i løpet av 10 år etter folketellingen i 1998; fra ca. 3 % av totalbefolkningen i 1998 til 1,67 % i 2007 (dvs. fra nesten 4 millioner til ca. 2.5 millioner) (CLAAS u.å.a). Tilsvarende økte andelen muslimer; fra 95 % til 97 %. CLAAS opplyste i 2007 at den muslimske befolkningens andel i Lahore, ifølge myndighetene, skulle ha økt fra 65 % til 98 % i løpet av få år (samtale Lahore 2007).

Det er kristne i alle provinser, også i FATA, hvor det ble registrert i overkant av 2000 kristne i 1998. Majoriteten, antagelig nær 90 %, er punjabi-talende og hjemmehørende i Punjab-provinsen, de fleste i Lahore. Den romerskkatolske menigheten har hovedseter i Karachi og Lahore (GCatholic.org u.å.). De største protestantiske menighetene er samlet under The Church of Pakistan, og har utspring i Punjab. Lederskapet går på rundgang mellom åtte bispedømmer (House 2009).

2.2 EN LAVSTATUSGRUPPE; DISKRIMINERT, TRAKASSERT OG SVAKT ORGANISERT

De fleste kristne er etterkommere av lavkastehinduer som konverterte til kristendommen på begynnelsen av 1900-tallet. Kristne i Pakistan – særlig protestantene – assosieres ennå med sosialt sett relativt vanskeligstilte landarbeidere og lavstatusgrupper. Mange er fremdeles sysselsatt i yrker tilsvarende deres lavkasteforfedre av hindubakgrunn. Ifølge British Pakistani Christian Association blir kristne ofte:

[...] herded into low menial tasks partly due to the high rates of illiteracy and poverty among Christians, and also because of societal attitudes that consider Christians to be "unclean" (IRB 2013).

Enkelte kristne kilder mener nær 90 % av kloakk og avfallshåndteringsarbeiderne i Pakistan er kristne (World Christian News 2011).

Den kristne befolkningen er marginalisert, i mange sammenhenger diskriminert, økonomisk svak og forholdsvis dårlig organisert; ”de er de fattigste av de fattige”. CLAAS bekrefter at kristne er overrepresentert i husholds- og renholdsrelaterte bransjer; ”her i Lahore ser du dem samle søppel og feie gatene” (samtale Lahore 2007). Ingen forhold indikerer at situasjonen har endret seg nevneverdig i løpet av de siste seks årene. British Pakistani Christian Association påpeker at “Christians typically work as street sweepers and sewer cleaners”, og i en artikkel i The Guardian fra 2012 heter det at “Christians are widely derided in Pakistan; most are descended from "untouchable" converts who still perform the most menial tasks: cleaning the sewers and sweeping the streets” (Dalrymple 2012). På landsbygda er kristne likeledes overrepresentert blant fattige, landløse arbeidere.

Det foreligger ikke informasjon som peker i retning av at myndighetene er involvert i virksomhet som tvinger kristne eller representanter for andre minoriteter til å utføre arbeid med særlig lav status, men myndighetene holdes ansvarlig fordi de ikke gjør nok for å forhindre tvangsarbeid innenfor jordbruk og teglsteinsproduksjon.

Både CLAAS og HRCP (samtaler 2005, 2007 og 2012) har overfor Landinfo ved flere anledninger understreket at arbeidsmarkedet for kristne er stramt, og at kristne diskrimineres ved tilsetninger. Dette er i samsvar med vurderinger og konklusjoner i en rekke rapporter fra andre velinformerte kilder. I en rapport fra amerikanske myndigheter heter det:

Discrimination against Christians in employment was widespread. Christians had difficulty finding jobs other than those involving menial labor, although Christian activists stated that the situation had improved somewhat in the private sector in recent years (U.S. Department of State 2012).

Landinfos erfaringer tilsier at sosioøkonomisk er den kristne befolkningen den svakeste blant de religiøse minoritetene, og at den protestantiske befolkningen er spesielt marginalisert.

I enkelte større byer har katolisismen en viss utbredelse innenfor handelsstanden. Enkelte grupper katolikker, blant annet i Karachi, er generelt velutdannede, velstående og langt bedre stilt enn den øvrige kristne befolkningen.

2.3 KRISTNES BOOMRÅDER PREGES AV SLUM

Det er områder i både i Lahore, Karachi og Islamabad hvor flertallet av beboerne er kristne. I disse områdene er standarden på offentlige tjenester, som vann, avløp og elektrisitetsforsyning, lav og betydelig lavere enn i sammenliknbare områder. CLAAS mener at dette har sammenheng med at majoriteten av befolkningen er kristne.



Kristent kvarter i Islamabad (foto: Landinfo).

Landinfo har besøkt kristne områder i Islamabad, og disse fremstår som meget fattige slumområder.

3. BRUK AV RETTSAPPARATET MOT KRISTNE

3.1 STRAFFEBESTEMMELSER BRUKT MOT KRISTNE OG ANDRE RELIGIØSE MINORITETER

Landinfos klare inntrykk fra Pakistan er i tråd med både den informasjon Hina Jilani og representanter for en lokal menneskerettighetsorganisasjon i Punjab gav i november 2012. Praktiseringen av flere lovbestemmelser undergraver det grunnlovsfestede prinsipp om religionsfrihet, spesielt bestemmelsene knyttet til religion i straffelovens paragrafer § 295-298.

Det er først og fremst bestemmelsene i straffelovens § 295 – blasfemibestemmelsene – som rammer kristne og har betydning for deres situasjon. Blasfemibestemmelsene legitimerer ikke bare overgrep mot den kristne befolkningen, men mot religiøse minoriteter generelt. Liberale (sunni-)muslimer blir også utsatt for falske og ubegrunnede anmeldelser, og representanter for andre religiøse minoriteter blir urettmessig straffeforfulgt (shiaer, ahmadiyaer og hinduer).

3.1.1 Blasfemibestemmelsene: Skjerping og sikring av prosedyrer

Blasfemibestemmelsene ble skjerpet i 1991. Blant annet ble alternativet om livsvarig fengsel for bespottelse av profeten Mohammeds hellige navn opphevet, slik at dødsstraff ble stående som eneste straffereaksjon etter § 295 C. Strafferammen etter § 295 A ("injuring religious sentiments") ble skjerpet fra maksimum 2 til 10 års fengsel. I 1998 ble det åpnet for at tiltaler etter § 295 A kan behandles i Anti-Terrorist Court (ATC).

I 2005 ble det innført en forordning som krever at "senior police officials" må undersøke og godkjenne en blasfemianklage før en anmeldelse kan registreres. Endringen ble innført for å redusere muligheten for misbruk av bestemmelsen; en endring som menneskerettighetsorganisasjoner "had called for [...] since 2000" (U.S. Department of State 2005). Bestemmelsen hadde muligens en effekt i perioden rundt innføringen, men lite taler for at den har ført til varig redusert omfang av blasfemisaker.

Pakistan Human Rights Commission påpeker i sin årsrapport fra 2011 at endringer av blasfemilovgivningen sitter langt inne:

Violence and intimidation of those accused of blasphemy continued as the government distanced itself from any move to reform the relevant law and surrendered space to extremist elements (HRCP 2012b).

Enkeltutspill de seneste årene og politikere som har ytret ønske om å endre blasfemilovgivningen for å forhindre overgrep, har blitt møtt med klare og ofte voldelige reaksjoner; president Musharraf ble eksempelvis – "due to strong pressure from Muslim groups" – tvunget til å trekke et forslag om relativt marginale endringer som ville bedret rettsikkerheten til de som får en FIR (First Investigation Report) mot seg (U.S. Department of State 2006). Likeledes er flere politikere som har ytret ønske om å endre blasfemibestemmelsene drept. Punjabs guvernør Salman Taseer ble drept i januar 2011, angivelig fordi han var kritisk til blasfemilovgivningen (The Daily Beast 2011). Minoritetsminister Shahbaz Bhatti, regjeringens eneste kristne minister, led samme skjebne i mars 2011 (BBC 2011).

Slik Landinfo forstår situasjonen pr. mai 2013 taler lite for at bestemmelsene eller praktiseringen vil endres i nær fremtid. Det foreliggende valgresultatet tilsier heller ikke endringer.

3.1.2 Urettmessige rettsprosesser

Saken mot den 11 år gamle Rimsha Masih, en kristen funksjonshemmet jente som ble anklaget for blasfemi etter at en geistlig plantet falske bevis mot henne, illustrerer hvorledes blasfemiloven legitimerer en voksende intoleranse overfor minoriteter.

I UNHCRs *Eligibility guidelines for assessing the international protection needs of members of religious minorities from Pakistan* heter det:

Criminal provisions, particularly the blasphemy laws, are reportedly used by militant organizations and members of some Muslim communities to intimidate and harass Christians, as well as to exact revenge or settle personal or business disputes (UNHCR 2012).

Landinfos inntrykk er i tråd med UNHCRs uttalelser, også når det gjelder kristne som rammes av urettmessige beskyldninger om brudd på annen lovgivning. Karakteren av flertallet av sakene som reises i medhold av blasfemibestemmelsene har ikke endret seg. Samtalepartnerne bekreftet det en rekke pakistanske informanter har gitt uttrykk for overfor Landinfo ved tidligere besøk i landet; straffebestemmelsene som omhandler blasfemi blir misbrukt ved falske eller ubegrunnede anmeldelser (i form av FIR). De falske anklagene har oftest ikke utspring i religion, men i private konflikter.

The law is being used for forced conversion, forcible taking over the land and businesses of Christians, hindering the preaching of Christian faith and for settling personal scores, rivalries and vengeance (CLAAS u.å.b).

I.A. Rehman i HRCP påpeker at blasfemianklager i svært mange tilfelle fremsettes for å løse økonomiske, sekteriske og sivile konflikter (samtale Lahore november 2012). CLAAS gav i 2007 uttrykk for at anmeldelsene sjelden var knyttet til religion og religionsutøvelse, men hadde andre formål - oftest som strategi i lokale konflikter, især knyttet til tvister om eiendom. Samtalepartnerne i Pakistan bekrefter at trakassering og overgrep mot kristne oftest blir satt i gang av mullaer. Anmeldelsene ledsages ofte av ulike former for trakassering som kan innebære alt fra "demonstrasjoner" til alvorlig vold og destruksjon av eiendom.

Landinfo har oversikter over enkelte tiltaler. Følgende to eksempler illustrerer antagelig både toleransenivået, og at det kan være problematisk å se blasfemielementet i enkeltsaker: (i) "tjeneren hans brente papir som var kastet i søppelet som inneholdt sider av den hellige koranen" og (ii) "han pleide å sitte på en kalender som inneholdt koranvers".

I enkelte tilfelle hevdes det at påtalemyndighetene og lokale representanter for muslimske grupper samarbeider om å ekspropriere land ved å fremsette blasfemianklager mot kristne eiere. Jinnah Institute hevder at "land grabbing" er et særskilt problem på landsbygda i Punjab:

In rural Punjab, a substantial proportion of the discrimination against the community has been correlated to land grabbing. It was noted that after some of the more serious mob attacks such as Gojra, Christian residents often did

not return to their homes. Personal property and land, was in most cases, taken by local Muslim residents (Jinnah Institute 2011, s. 31).

British Pakistani Christian Association bekrefter at "a significant portion of Islamic clerics" initierer vold og diskriminering av kristne. Både i byer og på landsbygda brukes moskeer til mobilisering av militante for angrep mot kristne. Bruken av moskeer for mobilisering stadfestes av flere kilder (Daily Times 2010b; Jahangir 2009; Walsh 2011).

3.1.3 Anmeldelser og rettssaker

Majoriteten av blasfemisakene registreres i Punjab; hele 2/3 av sakene er registrert i provinsen (USCIRF 2012). Relativt sett er det kristne og ahmadiyaer som hyppigst blir anmeldt/tiltalt etter blasfemibestemmelsene. Ifølge amerikanske myndigheter viste tall fra National Commission for Justice and Peace at i perioden mellom 1986 og 2004 ble 634 personer tiltalt etter blasfemibestemmelsen; 309 muslimer, 236 ahmadiyaer, 81 kristne og 8 hinduer (U.S. Departement of State 2005). For perioden gir det et snitt på rundt 35 tiltaler pr. år, hvorav 5 av disse er registrert som kristne. I perioden før 2005 utgjorde kristne i overkant av 10 % av de som tiltales etter blasfemibestemmelsene.

I forbindelse med et besøk i Pakistan i 2007 redegjorde CLAAS for sine tall. Koordinator Joseph Francis opplyste at det totalt hadde blitt åpnet etterforskning i 180 blasfemisaker i perioden fra 1999, dvs. gjennomsnittlig 22 saker pr. år. Ifølge CLAAS' tallmateriale for denne perioden var ca. 50 % av de tiltalte muslimer, mens de resterende fordelte seg jevnt mellom hinduer, ahmadiyaer og kristne (samtale Lahore november 2007).

I en artikkel på Dawn.com anslås totalantallet blasfemisaker i perioden fra 1986 til 2010 til å være 1274 (Dawn.com 2012). Det indikerer en relativt kraftig stigning i antallet saker pr. år. Sammenholder en tallene presentert av Dawn.com med tallene fra National Commission for Justice and Peace, har det gjennomsnittlige antallet saker pr. år økt fra rundt 35 til over 100. En artikkel på nettstedet til National Public Radio (NPR) fra november 2012, indikerer imidlertid en svakere stigning i antallet blasfemisaker og at estimert antall saker for 2012 ikke er høyere enn i 2004. I artikkelen heter det:

Pakistan has had 27 blasphemy cases filed so far this year, a figure that alarms human rights groups, who say the law is frequently used to persecute religious minorities (Northam 2012).

Om en ser på tall fra andre etterrettelige kilder, tilsier også de at det ikke har vært noen markert økning i totalantallet saker pr. år. Tallene fra den første perioden mellom 2004 og 2012 fra U.S. Departement of State, nærmere bestemt 2004 til 2006, indikerer mellom 40 og 50 saker per år.

I U.S. Department of States rapport for 2004 heter det at 43 ble anmeldt blasfemi, men kun 14 av disse ble tiltalt; "14 of these cases have resulted in formal charges: 10 cases against Muslims; 2 against Christians; and 2 against Ahmadis" (U.S. Department of State 2004). Tilsvarende ble det registrert 54 anmeldelser i 2005 (U.S. Department of State 2005). Året etter falt antallet anmeldelser markant, til 24. Samtidig påpekte amerikanske myndigheter at "In many cases filed during the year,

the accused were either released on bail or charges were dropped” (U.S. Department of State 2006).

Tallene for slutten av perioden, for 2011 og 2012, er basert på opplysninger fra hhv. National Commission for Justice and Peace (NCJP) og en etterrettelig anonym kilde. De viser 49 registrerte blasfemisaker i 2011; ”eight were against Christians, two were against Ahmadis, and 39 were against Muslims” (U.S. Department of State 2012). I 2012 ble det registrert 27 anmeldelser, inkludert i to saker hvor to kvinner ble brent til døde av lokal mobb i hhv. Punjab og Sindh.

Slik Landinfo tolker tallene, fordeler mellom ti og femten blasfemisaker seg på representanter for de religiøse minoritetene årlig. I lys av at det pr. november 2012 var registrert 27 anmeldelser, indikerer tallene for de siste tyve årene at situasjonen hva gjelder rettslige tiltak mot kristne i medhold av blasfemilovgivningen ikke har endret seg markant i noen retning. Antagelig har det vært en marginal gjennomsnittlig økning. Både Hina Jilani og representanter for CLAAS sa seg enig i en slik vurdering (møte i Lahore, november 2012).

Omfanget av blasfemisaker mot kristne som kommer til rettslig behandling har ligget under ti pr. år. Kristnes problemer i form av urettmessige beskyldninger og tiltak i medhold av blasfemibestemmelsene kan vanskelig beskrives som omfangsrike, målt i antall saker og det årlige gjennomsnittlige antall saker har vært relativt stabilt siden tusenårsskiftet.

3.2 RETTSPRAKSIS

3.2.1 Anmeldelser – myndighetenes holdninger

Myndighetene initierer ikke rettslige reaksjoner/prosesser mot kristne eller andre religiøse minoriteter. Hina Jilani kjenner ikke til en eneste sak hvor myndighetene har stått bak blasfemianklager. Sakene iverksettes av lokale religiøse miljøer, eller personer som støttes av slike, og som er i konflikt med kristne (eller representanter for andre religiøse minoriteter) på lokalt plan.

Hina Jilani mener at den sittende regjeringen per november 2012, og også tidligere regjeringer, har vært ”pro minority”. Felles for disse regjeringene er, ifølge Jilani, at ”de tør ikke konfrontere det militære apparatet”, som (også av andre kilder) hevdes å gi støtte til grupper som antas å stå bak organiserte overgrep mot kristne.

Myndighetene, ved politi og domstoler, følger heller ikke opp alle anmeldelser. Samtidig som myndighetene ikke initierer saker, synes det åpenbart at det ikke treffes tiltak for å beskytte kristne som utsettes for overgrep, og at de heller ikke utfordrer eller reagerer mot de personer, grupper eller miljøer som er ansvarlige for overgrepene. Samtalepartnerne synes enige om at myndighetene, gjennom tilbakeholdenhet ovenfor de militante sekteriske gruppene og mangel på sanksjoner ovenfor de ansvarlige for overgrep i lokalsamfunn, har bidratt til legitimering av overgrep mot kristne. En av grunnene til denne situasjonen er at myndighetspersonene ofte selv er utsatt for trusler og press fra ekstremistisk muslimsk hold.

Landinfo har påpekt at det ikke er et politisk klima for endringer i blasfemilovene. Tilsvarende gjelder for myndighetenes håndtering av anmeldelser og tiltaler om blasfemi. Det finnes ingen effektive vern; verken om ofrenes rettsikkerhet eller

fysiske sikkerhet. Landinfos erfaringer peker i retning av at ”myndighetenes politikk” i stor utstrekning har resonans på grasrotnivå, og at det er sterke følelser og mekanismer i sving for å beskytte islam. I sentrale deler av Punjab bidrar en generell radikaliserings av brede befolkningsgrupper til økende aksept for rettighetsinnskrenkninger for kristne og de andre minoritetene.

3.2.2 Tiltaler

En anmeldelse – First Investigation Report (FIR) – i medhold av blasfemi-bestemmelsene betyr ikke automatisk tiltale og fengsling, men utelukkende det å få en blasfemianklage mot seg representerer en risiko for overgrep (samtale med CLAAS, november 2012). Landinfos mener at dette må ses i sammenheng med at bestemmelsene benyttes av personer og grupper som har målsettinger som ikke nødvendigvis er relatert til religion. I de fleste tilfelle vil ikke en FIR medføre at det blir tatt rettslige skritt, men at saken blir henlagt. Anmeldelsen kan imidlertid bli brukt som utgangspunkt for organisert trakassering lokalt, eksempelvis for å drive den anmeldte bort fra en eiendom. Tall for enkelte av årene for perioden fra 1986 indikerer at det blir reist tiltale og innledet sak i kun et fåtall av sakene.

3.2.3 Rettslig behandling i første instans – domstolenes uavhengighet

De sakene som blir stevnet inn for domstolen, blir normalt behandlet i Court of Sessions i første instans. Nesten alle sakene ender med domfellelse. Hina Jilani er klar; på samme måte som politikerne ikke tør å utfordre kreftene bak sekteriske overgrep, tør ikke dommerne annet enn å dømme de tiltalte. Jilani hevder at dommerne risikerer å bli drept om de ikke avsier fellende dommer.²

Dommere som har frikjent blasfemitiltalte i Court of Sessions har måttet forlate Pakistan. Dommeren som dømte mannen som drepte Punjabs guvernør Salman Taseer, måtte forlate Pakistan på grunn av trusler. Jilani mener at to eller tre dommere har forlatt Pakistan etter problemer knyttet til forvaltning av blasfemilovgivning (samtale i Lahore, november 2012).

3.2.4 Fengsel og kausjon

Dødsstraff er ett straffealternativ under blasfemilovene. Hina Jilani hevder at kausjon av den grunn sjelden innvilges; verken i forkant av behandling i første instans eller før eventuell ankebehandling. Det betyr at de fleste sakene som kommer til rettslig behandling normalt innebærer 2-3 års frihetsberøvelse. Fengslede representanter for religiøse minoriteter holdes ofte i egne avdelinger for å unngå overgrep fra muslimske medfanger. Standarden i disse avdelingene er generelt lavere, og behandlingen dårligere. Kristne fanger blir behandlet dårligere enn øvrige. Den refererte saken mot Rimsha Masih representerer et unntak hva gjelder fengsling og saksbehandlingstid; hun ble frikjent etter noen uker etter massivt nasjonalt og internasjonalt press.

² Fellende dom i blasfemisaker vil alltid være dødsstraff. Hina Jilani hevder at dødsstraff nærmest er obligatorisk i slike saker.

Frihetsberøvelsen av kristne i tilknytning til blasfemi-saker er, slik Landinfo ser det, systematisk urettmessig.

3.2.5 Dommer

Tilsvarende den entydige rettspraksis i Court of Sessions, hvor nær alle dømmes til døden, er praksis i ankeinstansen, High Court, like klar; alle frifinnes. Hina Jilani opplyste imidlertid at én dom har blitt opprettholdt i High Court. CLAAS gav i møte med Landinfo i 2007 informasjon om den konkrete saken. En kristen mann ble dømt til døden i henhold til § 295 C i Sahiwal i 1998. Saken tok en dramatisk vending da biskopen i Faisalabad tok sitt liv utenfor rettslokalet i protest mot dommen. Dommen ble opprettholdt av Lahore High Court i juni 2001. Dette var første gang en dødsdom i en blasfemisak er opprettholdt av en høyere rettsinstans i Pakistan. Pakistans høyesterett omgjorde imidlertid dommen i august 2002.

Ifølge Jilani er beskyttelse av dommerne i både High Court og høyesterett en forutsetning for gjeldende – entydige – praksis.

3.2.6 Fullmektiger

Myndighetspersoner og advokater som er involvert i blasfemisaker blir ofte utsatt for press fra ytterliggående muslimsk hold. Dette kan innebære en alvorlig retts-sikkerhetsmessig tilleggsbelastning for tiltalte. Både CLAAS, Hina Jilani og menneskerettighetskommisjonen bekrefter at slikt press fremdeles er en realitet, og at både advokater og dommere i blasfemisaker mottar alvorlige trusler og risikerer å bli drept.

3.3 BEVEGELSESFRIHET FOR BLASFEMIANKLAGEDE

Flere kristne med blasfemianklager mot seg har blitt drept de seneste årene. Både CLAAS og Hina Jilani gir uttrykk for at kristne som blir beskyldt for blasfemi og blasfemianklagede som løslates mot kausjon eller blir frikjent, ikke kan oppholde seg i sitt lokalmiljø, men må flytte eller holde seg i skjul. Hilani hevder at ofte vil "the whole community flee" og at det vil være vanskelig også å bosette seg i andre områder. British Pakistani Christian Association (BPCA) har i et brev til canadiske immigrasjonsmyndigheter av desember 2012 gitt uttrykk for at om ett medlem i en minoritetsgruppe anklages for å overtre loven, blir hele minoritetsmiljøet i det aktuelle område stilt til ansvar og straffet (IRB 2013).

HRCP gir i sin rapport for 2011 et eksempel på reaksjoner på bakgrunn av rettsbehandling av en blasfemisak:

On April 30, hundreds of people in Gujranwala district attacked a Christian seminary, a church and houses of Christians after learning that two Christian men who had been accused of blasphemy had been released from protective custody by the police. The men were accused of desecrating a copy of the Holy Quran and had been taken into custody on April 15 to prevent a massacre like the 2009 Gojra killings of Christians. A police investigation had found the charges against the two men to be fabricated. Hundreds of Christian families were reported to have fled the locality where the two men lived. Even Muslims residents of the area had reportedly started putting up

their names and religious affiliation on their doors to avoid having their houses targeted (HRCP 2012b, s. 88).

Jilani påstår at kun få av alle som har blitt anklaget etter blasfemilovgivningen nå oppholder seg i Pakistan (”noen få, rundt hundre, av flere tusen”). Disse har endret identitet og beskyttes av kirkesamfunn. Flere frikjente og personer som har vært satt fri mot kausjon har blitt drept de seneste årene, deriblant flere av hennes klienter. Jilani hevder også at enkelte har blitt drept mens de var i politiets varetekt (av inntrengere eller andre fanger).

CLAAS, som antagelig har størst og bredest erfaring fra ulike typer overgrep mot kristne, ga i møte med UNE i 2002 uttrykk for at kristne som ble utsatt for overgrep og trakassering i sitt lokale miljø, ville kunne unnsnippe problemene ved å flytte internt i Pakistan. Organisasjonen hevdet den gangen at svært få kristne i Pakistan ville ha behov for internasjonal beskyttelse. Organisasjon hadde kun i to tilfeller i løpet av perioden fra 1992 til 2002 arbeidet for relokalisering av kristne utenfor Pakistan.

I november 2006 hevdet organisasjonen at det var blitt vanskelig – eller ikke mulig – å relokalisere internt i Pakistan. CLAAS, i likhet med Jilani, mente i siste møte (i november 2012) at relokalisering er meget problematisk.

4. ANDRE MENNESKERETTIGHETSBRUDD SOM RAMMER KRISTNE

4.1 SEKTERISK VOLD: KRISTNE OG SHIAER MEST UTSATT

I løpet av de siste ti-år har kristne i ulike deler av Pakistan blitt utsatt for grove volds- og drapsaksjoner, antagelig utført eller initiert av ekstreme militante muslimske krefter. Vold mot kristne er en del av et større bilde med vold og urettmessige rettslige tiltak rettet mot religiøse og etniske minoriteter i Pakistan.

Flere av Landinfos samtalepartnerne i Pakistan antyder at sekteriske overgrep og vold øker, både i omfang og geografisk utbredelse. Ifølge en etterrettelig kilde ble 583 mennesker ble drept og 853 skadet i 213 voldelige sekteriske angrep og konfrontasjoner i 2012.³ Brorparten av hendelsene omfatter angrep mot shiaer, noe som indikerer at situasjonen for shiaene har utviklet seg dårligere enn for øvrige minoritetsgrupper (se nedenfor). De seneste årene har de shiamuslimske hazaraene i Quetta (Balochistan) og en stamme med pashtunske shiamuslimer i distriktet Khurram (FATA) vært særskilt utsatt. Tall fra en etterrettelig kilde viser at i løpet av de siste fire årene ble 758 shiaer (av disse var 338 hazaraer) drept i målrettede angrep, særlig mot pilegrimer. Myndighetene har pålagt shiaer å søke om «tillatelse» (NOC) for pilegrimsreiser til Iran, og gitt væpnet eskorte for pilegrimsbusser. Utviklingen har fortsatt i 2013, og tidlig i januar ble 102 personer drept i fire

³ Tilsvarende tall fra SATP for 2012 er 173 hendelser, 507 drepte og 577 skadde. Se tabell.

målrettede aksjoner mot hazaraer. I februar ble likeledes 84 drept og flere hundre såret i et nytt angrep.

Det finnes neppe etterrettelige tall, men materiale fra de siste ti år indikerer at vold og overgrep rent faktisk rammer de ulike minoritetene etter samme mønster som avtegner seg i blasfemisakene; shiaene, som utgjør om lag 20 % av den pakistanske befolkningen, er mest utsatt i antall, mens hinduer, ahmadiyaer og kristne – relativt sett, målt opp mot størrelsen på gruppene – rammes hyppigere. En oversikt for perioden fra 1989 til 2013 fra South Asia Terrorism Portal (SATP) bekrefter samtalepartnernes beskrivelse av utviklingen. Brorparten av den sekteriske volden finner sted i Punjab, og det har vært en relativt jevn økning i antallet drept og skadde i den aktuelle perioden. Fra de ti siste år foreligger følgende tall:

Samlede tall på sekterisk vold registrert av SATP 1989-2013:

År	Hendelser	Drepte	Skadde
2003	22	102	103
2004	19	187	619
2005	62	160	354
2006	38	201	349
2007	341	441	630
2008	97	306	505
2009	106	190	398
2010	57	509	1170
2011	30	203	297
2012	173	507	577
2013 ⁴	53	278	405

⁴ Pr. 21. april 2013.

Tilsvarende tall, avgrenset til hendelser som rammet shiamuslimer, i samme periode:

År	Hendelser	Drepte	Skadde
2003	4	24	17
2004	8	129	466+
2005	10	86	223
2006	9	60	61
2007	28	258+	195+
2008	23	150	371+
2009	17	183	455
2010	34	245	693
2011	24	136	199
2012	115	399	439
2013 ⁵	29	246	387

Sammenholder en tallene for hele perioden mellom 2003 og 2013, finner en at ca. 1600 av totalt 3159 drepte var shiaer, dvs. 50,6 %. De tre siste årene har andelen shiaer blant ofrene for sekterisk vold vært markant høyere enn snittet for perioden, hhv. 66,9 % i 2011, 78,7 % i 2012 og 88,4 % så langt i 2013. Tallene indikerer at situasjonen for shiabefolkningen sammenliknet med de øvrige minoriteter (ahmadiyaer, hinduer og kristne) – hva gjelder risiko for dødelig sekterisk vold – har forverret seg markant.

HRCP opererer for enkelte år med høyere totalantall enn SATP, eksempelvis for 2011, hvor kommisjonen tall indikerer 389 drepte og 601 skadde bare i angrep mot ”Muslim Sects”. Dette har sammenheng med hvorledes det avgrenses, og har for formålet her ikke særskilt interesse. Det sentrale er at alle minoritetene er eksponert for ulike former for tilfeldige angrep, og at disse først og fremst rammer shiabefolkningen, men at også kristne og deres trossteder rammes av tilfeldig dødelig vold. Freedom House slo i 2012 fast at “recent waves of attacks on Christians have been attributed to the spread of Sunni extremist ideology in Pakistan” (Freedom House 2012).

CLAAS mener at situasjonen for kristne ble forverret etter 11. september 2001, og at det har vært en økning i angrepene mot kristne og kristnes eiendommer etter tusenårsskiftet. I ekstreme miljøer blir angrep på kristnes eiendommer ansett som angrep på USA.

I Lahore i mars 2013 fikk blasfemianklagene mot kristne Sawan Masih dramatiske konsekvenser:

The police arrested him on Friday under the blasphemy law, but on Saturday, hundreds of Pakistanis decided to "punish" the Christians in the lower-middle-class Badami Bagh area of Lahore. They burnt over 125 houses, a

⁵ Pr. 21. april 2013.

church, and several shops, and forced the Christian families to flee the area. No casualties were reported (Shams 2013).

Gjennom tilbakeholdenhet ovenfor de ulovlige militante muslimske gruppene, og mangel på sanksjoner overfor de ansvarlige for overgrep i lokalsamfunn, kan mye tale for at myndighetene har bidratt til legitimering av overgrep mot kristne. Det kan være nærliggende å se denne tilbakeholdenheten i lys av at representanter for myndighetene selv er utsatt for trusler og press fra ekstremt muslimsk hold. Samtidig er det også åpenbart at lovlige etablerte organisasjoner som Sunni Tehreek og Jamatud Da'waa (JuD), som bidrar til generell aggressivitet mot minoritetene, får drive omfattende påvirkningsarbeid i Punjab. Fremveksten av ortodokse krefter og religiøse skoler i blant annet Punjab gjennom etablerte organisasjoner som Jamat-e-Islami, Jamatud Da'waa og Khaksar Tehrik, har åpenbart også bidratt til å øke avstanden mellom den sunnimuslimske majoriteten og minoritetene, og til å svekke minoritetenes posisjoner og rettigheter.

Flere av gruppene som mest sannsynlig står bak den sekteriske volden i Pakistan, eksempelvis Lashkar E-Jangvi, har forbindelseslinjer til myndighetene (det foreligger ikke håndfaste bevis) og opererer under stor grad av straffefrihet. Landinfo mener at dette er særskilt iøyenfallende i Quetta i Balochistan. Flere av de sekteriske bevegelsene som har operert i Punjab de seneste 15-20 år har på ulike tidspunkt vært involvert i konflikten om Kashmir.

I de seneste år har kristne i ulike deler av Pakistan blitt utsatt for grove volds- og drapsaksjoner, antagelig utført eller initiert av ekstremistiske militante muslimske krefter. Det synes å herske bred enighet om at overgrep fra ekstremt muslimsk hold pr. i dag utgjør den mest alvorlige trusselen mot den kristne menighetenes rett til fri religionsutøvelse. Både Lashkar-e-Taiba og Sipah e-Sahaba (Ahle Sunnat wal Jamaat) står bak omfattende vold mot kristne.

4.2 TVANGSKONVERTERINGER / -EKTESKAP

Det hersker relativt bred enighet blant samtalepartnerne i Pakistan om at antallet tvangskonverteringer er økende, og at slike hovedsakelig finner sted i provinsene Punjab og Sindh (november 2012). Det foreligger imidlertid ikke tall eller statistikk som kunne underbygge den påståtte trenden. Tvangskonvertering skjer oftest ved at unge jenter med minoritetsbakgrunn blir kidnappet og tvunget til ekteskap med muslimske menn. Unge hindujenter er, både ifølge CLAAS og Jilani, mer utsatt for bortføring og tvangsomvendelse enn kristne. Myndighetene eller andre lar overgrepene gå upåaktet hen. Flere av samtalepartnerne var blitt kontaktet i forbindelse med anklager om tvangsgifte/tvangskonvertering, men det viser seg ofte at det er lite de kan gjøre, fordi jentene det gjelder står under et livstruende press og derfor ikke tør bringe sakene inn for retten.

Hina Jilani mener kidnappinger, tvangskonverteringer og påfølgende tvangsekteskap i realiteten dreier seg om å skaffe billig arbeidskraft til husholdet. Hun hevder at tilbakeføring av jentene nesten er umulig, fordi de nå er muslimer og ikke kan bo med deres opprinnelige familie.

Flere kristne nyhetsformidlere, blant andre Agenzia Fides (2011), hevder at voldtekt av minoritetskvinner (kristne) er utbredt, og underrapporteringen stor. I november 2011 rapporterte Pakistan Christian Post om en kristen kvinne fra Sahiwal (Punjab)

som ble gjengvoldtatt, men anmeldelsen ble trukket på grunn av dødstrusler mot familien (Pakistan Christian Post 2012). Vatikanets nyhetsformidler, Agenzia Fides, presenterer ingen dokumentasjon for den generelle påstanden om underrapportering. Samtidig har også amerikanske USCIRF rapportert om voldtekt av kristne kvinner, og at "law enforcement [is] either hesitant to act or societal actors pressuring victims to recant their allegations" (USCIRF 2012). Det er rapportert om flere tilfeller av voldtekt av svært unge kristne jenter. I januar 2010 ble en 12 år gammel kristen hushjelp i Lahore voldtatt og torturert til døde av arbeidsgiver, en dommer i Lahore High Court (Daily Times 2010a). De tiltalte, en advokat og hans familiemedlemmer, ble frikjent, noe som også har vært tilfellet i andre liknende saker. Rettssaken ble forstyrret av en rekke demonstrasjon og trusler fra lokale advokater mot sakens aktor (Agenzia Fides 2010). Denne saken illustrerer både myndighetens tilbakeholdenhet og samfunnets holdninger til minoritetene.

Landinfo kan ikke se at det foreligger konkret informasjon som kan underbygge at underrapporteringen av seksualisert vold mot kvinner er større blant kristne kvinner enn i den kvinnelige befolkningen for øvrig.

4.3 VERIFISERING AV KONKRETE SAKER MED LOKALE ORGANISASJONER

Landinfo er kjent med at norske myndigheter har erfaringer som kan gi grunn til å vurdere verifikasjon av informasjon og dokumentasjon knyttet til påstander om blasfemianklager i Pakistan.

CLAAS har i flere samtaler med Landinfo de seneste årene opplyst å ha godt samarbeid med kirkeledere og representanter for andre religiøse minoriteter. HRCP hevder å ha god oversikt over blasfemisaker som reises i Pakistan. Organisasjonen har verifisert saker for myndigheter i flere vestlige land, og fremstår som profesjonell hva gjelder beskyttelse av søkerens identitet. Landinfos vurdering av både CLAAS og advokat Hina Jilani er at begge er etterrettelige med betydelig relevant erfaring.

5. KONVERTERING

Konvertering fra islam er forbudt, og frafall fra islam (apostasi) er det sentrale. Spørsmålet om hvilken religion det konverteres til, er i prinsippet underordnet. Det er, som i de fleste muslimske land, forbud mot å misjonere for muslimer. Konvertering er ikke direkte regulert i pakistansk straffelov. Blasfemibestemmelsene (§ 295) har imidlertid blitt brukt i et begrenset antall konverteringssaker.

Sharia hjemler dødsstraff om en voksen mann frivillig konverterer. Kvinner skal fengsles inntil hun angrer. Sivilrettslige konsekvenser av konvertering kan være tap av arv og automatisk oppløsning av ekteskap.

Det er antagelig svært få konverteringer i Pakistan. Dette må ses i sammenheng med den posisjonen som islam har i det pakistanske samfunnet, og risikoen for alvorlige reaksjoner fra familie, religiøse grupper og myndigheter. På grunn av sterke anti-kristne holdningene på grasrota, vil sannsynligvis de fleste konverteringer skje i skjul. Det foreligger også, om konverteringen blir offentlig kjent, risiko for reaksjoner fra militante fundamentalistiske miljøer, herunder drap. Som følge av

risikobildet, vil de fleste konvertitter holde konverteringen skjult, selv overfor nærmeste familie. Myndighetene har ikke vilje til å beskytte konvertitter.

Reaksjoner vil avhenge av utenforliggende faktorer knyttet til konvertittens sosiale miljø og stilling. HRCP har sammenliknet konvertering med det å underskrive sin egen dødsdom, og har gitt uttrykk for at reelle konvertitter vil kunne bli utsatt for alvorlige overgrep. Konvertering kan imidlertid både være ”reell” og ”strategisk”, for eksempel i forbindelse med ekteskapsinngåelse eller for å få opphold i vesten.

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Agenzia Fides (2010, 27. november). Asia/Pakistan – No justice for Shazia Bashir, the Christian girl raped and murdered. *Agenzia Fides*. Tilgjengelig fra http://www.fides.org/en/news/27881-ASIA_PAKISTAN_No_justice_for_Shazia_Bashir_the_Christian_girl_raped_and_murdered [lastet ned 17. mai 2013]
- Agenzia Fides (2011, 13. april). Christian girls, victims of forced conversions to Islam, rapes and forced marriages. *Agenzia Fides*. Tilgjengelig fra <http://www.fides.org/en/news/28812?idnews=28812&lan=eng> [lastet ned 11. juni 2013]
- BBC (2011, 2. mars). Pakistan Minorities Minister Shahbaz Bhatti shot dead. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-12617562> [lastet ned 11. juni 2013]
- CLAAS, dvs. Centre for Legal Aid Assistance & Settlement (u.å.a). *Situation for Christians in Pakistan*. Lahore: CLAAS.
- CLAAS (u.å.b). *A report on Blasfemy Law*. Lahore: CLAAS.
- The Daily Beast (2011, 4. januar). Crisis brings us all together – Slain Punjabi governor preached tolerance but fell victim to extremism. *The Daily Beast*. Tilgjengelig fra <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2011/01/04/key-pakistani-governor-killed-by-own-bodyguard.html> [lastet ned 4. mai 2013]
- Daily Times (2010a, 26 januar). Shazia Masih laid to rest. *Daily Times*. Tilgjengelig fra http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=2010%5C01%5C26%5Cstory_26-1-2010_pg13_5 [lastet ned 11. juni 2013]
- Daily Times (2010 b, 20 juli). Two Christians killed outside court over 'blasphemy'. *Daily Times*. Tilgjengelig fra http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=2010%5C07%5C20%5Cstory_20-7-2010_pg1_4 [lastet ned 30 mai 2012]
- Dalrymple, William (2012, 5. september). Is Pakistan's hard line on blasphemy softening? *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/belief/2012/sep/05/tyranny-of-blashemy-pakistan-grip> [lastet ned 7. april 2013]
- Dawn.com (2012, 19. september). Timeline: Accused under the Blasphemy Law. *Dawn.com*. Tilgjengelig fra <http://dawn.com/2012/09/19/timeline-accused-under-the-blasphemy-law/> [lastet ned 11. juni 2013]
- Freedom House (2012). *Freedom in the World 2012, Pakistan*. New York: Freedom House. Tilgjengelig fra <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2012/pakistan> [lastet ned 11. juni 2013]
- GCatholic (u.å.). *Catholic Dioceses in Islamic Republic of Pakistan (Pakistan)*. Toronto: GCatholic.org. Tilgjengelig fra <http://www.gcatholic.org/dioceses/country/PK-type.htm#metr> [lastet ned 6. april 2013]
- House, Christie R. (2009, 14. september). *Church witness remains strong in Pakistan despite recent attacks*. New York: Global Ministries The United Methodist Church. Tilgjengelig fra http://gbgm-umc.org/global_news/full_article.cfm?articleid=5525 [lastet ned 11. juni 2013]
- HRCP, dvs. Human Rights Commission of Pakistan (2012a, august). *Hopes, fears and alienation in Balochistan*. Lahore: HRCP. Tilgjengelig fra <http://www.hrcp-web.org/pdf/Balochistan%20Report%202012.pdf> [lastet ned 7. april 2013]

- HRCP (2012b, mars). *State of Human Rights in 2011*. Lahore: HRCP. Tilgjengelig fra <http://hrcp-web.org/hrcpweb/wp-content/pdf/AR2011-A.pdf> [lastet ned 13. mai 2013]
- IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2013, 14. januar). *Pakistan: Situation of Christians in Pakistan, including social and government attitudes, treatment and rights (2010-2012)*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/docid/510f8dbd2.html> [lastet ned 11. juni 2013]
- Jahangir, Asma (2009, 4. august). Gojra admin knew about pre-planned attacks: HRCP. *HRCP Blog* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://hrcpblog.wordpress.com/2009/08/06/gojra-admin-knew-about-pre-planned-attacks-hrcp/> [lastet ned 12. juni 2013]
- Jinnah Institute (2011, 7. juni). *A question of faith: A report on the status of religious minorities in Pakistan*. Islamabad: Jinnah Institute. Tilgjengelig fra http://www.jinnah-institute.org/images/stories/jinnah_minority_report.pdf [lastet ned 24.04.2013]
- Northam, Jackie (2012, 20. november). Blasphemy charges on the rise in Pakistan. *NPR*. Tilgjengelig fra <http://www.npr.org/2012/11/20/165485239/blasphemy-charges-on-the-rise-in-pakistan> [lastet ned 11. juni 2013]
- Pakistan Christian Post (2011, 21. februar). Another Christian woman arrested on blasphemy accusation in Pakistan. *Pakistan Christian Post*. Tilgjengelig fra <http://www.pakistanchristianpost.com/headlinenews.php?hnewsid=2633> [lastet ned 24. april 2013]
- Pakistan Christian Post (2012, 25. november). Justice not ensured in murder and gang rape case of Pakistani Christian minor girl. *Pakistan Christian Post*. Tilgjengelig fra <http://www.pakistanchristianpost.com/headlinenews.php?hnewsid=3953> [lastet ned 12. juni 2013]
- Qaiser, Felix (2004, 12. oktober). Religious minorities, persecuted and marginalised. *AsiaNews.it*. Tilgjengelig fra <http://www.asianews.it/news-en/Religious-minorities,-persecuted-and-marginalised-2092.html> [lastet ned 12. juni 2013]
- Saleem, J. (2012, 29. juni). Hope fades away for Hazaras of Pakistan. *Dawn.com*. Tilgjengelig fra <http://dawn.com/2012/06/29/hope-fades-away-for-hazaras-of-pakistan/> [lastet ned 8. april 2013]
- SATP, dvs. South Asia Terrorism Portal (u.å.). *Sectarian violence in Pakistan: 1989-2013*. New Dehli: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/satporgt/p/countries/pakistan/database/sect-killing.htm> [lastet ned 21. mai 2013]
- Shams, Shamil (2013, 11. mars 2013). Christians fear Islamists and Pakistanis alike. *Deutsche Welle*. Tilgjengelig fra <http://www.dw.de/christians-fear-islamists-and-common-pakistanis-alike/a-16663883> [lastet ned 12. juni 2013]
- UNHCR, dvs. United Nations High Commissioner for Refugees (2012, 14. mai). *Eligibility guidelines for assessing the international protection needs of members of religious minorities from Pakistan*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4fb0ec662.pdf> [lastet ned 8. april 2013]
- USCIRF, dvs. United States Commission on International Religious Freedom (2012, 20 mars). *USCIRF Annual Report 2012 – Countries of Particular Concern: Pakistan*. Washington D.C.: USCIRF. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/4f71a674c.html> [lastet ned 25. april 2013]
- U.S. Department of State (2004, 15. september). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2004*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2004/35519.htm> [lastet ned 12. juni 2013]
- U.S. Department of State (2005, 8. november). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2005*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2005/51621.htm> [lastet ned 19. april 2013]

- U.S. Department of State (2006, 15. september). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2006*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2006/71443.htm> [lastet ned 12. juni 2013]
- U.S. Department of State (2012, 30. juli). *Pakistan. International Religious Freedom Report 2011*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/documents/organization/193145.pdf> [lastet ned 12. juni 2013]
- Walsh, Declan (2011, 8 januar). Salmaan Taseer, Aasia Bibi and Pakistan's struggle with extremism. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/08/salmaan-taseer-blasphemy-pakistan-bibi> [lastet ned 11. juni 2013]
- World Christian News (2011, 10. juli). Pakistan's Christian sanitation workers swept into societal gutter. *World Christian News*. Tilgjengelig fra <http://christiannewsreports.com/2011/07/pakistans-christian-sanitation-workers-swept-into-societal-gutter/> [lastet ned 11. juni 2013]

Muntlige kilder

- Centre for Legal Aid Assistance & Settlement (CLAAS). Samtaler med Coordinator Joseph Francis i Lahore 2002, 2005, 2007; med M.A. Joseph Francis og Advocate High Court Aneeqa M. Akhtar i Lahore november 2012.
- Human Rights Commission of Pakistan (HRCP), ved Director Mr. I. A. Rehman og Secretary General Syed Iqbal Haider. Samtale i Lahore, november 2012.
- Advokat Hina Jilani. Samtale i Lahore, november 2012.
- Jinnah Institute. Samtale i Islamabad, november 2012.
- Journalist og analytiker Dr. Ayesha Siddiq. Samtale i Islamabad, november 2012.
- Sentral menneskerettighetsaktivist. Samtale i Islamabad, november 2012.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). Samtaler i Islamabad, november 2007 og november 2012.